36

QVAESTIO MEDICA

VTRVM CAPITI FRIGVS MAGIS AN CALOR CONDVCAT

QVAM

IVSSV ET AVCTORITATE

GRATIOSI

ORDINIS MEDICI

IN ALMA ALTORFINA

PRO LICENTIA

SVMMOS IN MEDICINA HONORES

ET PRIVILEGIA DOCTORALIA

LEGITIME CONSEQVENDI

PVBLICE A. D. AVGVSTI

cIↃ IↃ CCXXVIII

AGITABIT

GEORGIVS LEONHARTVS HVTH

NORIMBERGENSIS.

ALTORFII

LITERIS MAGNI DANIELIS MEYERI.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA
QVA QVÆRITVR:
VTRVM CAPITI FRIGVS MAGIS AN CALOR CONDVCAT?

PROOEMIVM.

NOn dubito, fore pleroſque, qui, titulum hujus diſſertationis intuiti, putent, calorem capiti longe magis prodeſſe quam frigus, meque illius prærogativam præ hoc eſſe omnino oſtenſurum. Præſertim cum ubique fere apud ſollicitas matres conſuetum ſit, capita tenerorum infantum, tam copioſis redimire pannis, ut ne minimo quidem aëri ad illa pateat aditus; paſſimque videamus etiam ex adultis quosdam, qui niſi capite incedant accurate tecto, maximis ſe excruciari ejusdem doloribus affirmant. Cum vero noverim etiam, qui a dolo

ribus moleſtiſſimis et diuturnis liberati ſint, ſimulac caput duobus tribusve quondam veſtibus velatum, frigori perferendo aſſuefecerunt; atque apud CELSUM *noſtrum inveniam, quod aqua frigida multa perfundere caput expediat; idque variis in locis cum commendaſſe video; omnino putavi e re fore, ſi hanc in rem diligentiori inquirerem ſcrutinio. Diſſertationem ergo inauguralem, ex decreto* GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS, *publico eruditorum examini propoſiturus; Problema hocce, utrum capiti frigus an calor plus proſit, eligere atque pro viribus meis de eo diſſerere, conſtitui. Adſit lector benevolus, hisce primis meis conatibus favore ſuo, eaque quæ fortaſſis parum exacte me ſcripſiſſe putabit, æquis adſpiciat oculis.*

§. I.

CUm ſcripta medicorum veterum pervolvere, ex iisque, ſic ut quotidie a doctiſſimis viris commendatum legimus, optima quæque, ad curationem hodiernam facientia depromere debeamus; putavi haud pœnitendam fore operam, ſi, num ævi antiquioris etiam medici, aliqua de iis quæ capiti proſunt, in ſcriptis ſuis reliquiſſent, inquirerem, atque indagarem. Sed pro eo ac ego in lectione eorum verſatus ſum, vix alium invenio qui plura hac de re annotaverit, quam Latinorum medicorum principem A. CORN. CELSUM. Præcipue vero eum aquæ frigidæ exterius capiti adhibendæ

bendæ, patrocinium ſuſcepiſſe, varia illius me docent loca omnino hic indicanda. Ante omnia vero huc ſpectat *caput* illius *IV. Lib. I.* quippe in quo non modo ab initio docet, eum cui caput infirmum eſt, nunquam id *veſte velare debere*, ſed *frigida totum perfundere aqua*; ſed hæc quoque adjicit verba: *Capiti nihil æque prodeſt atque aqua frigida: Itaque is, cui hoc infirmum eſt, per æſtatem id bene largo canali quotidie debet aliquandiu ſubjicere. Semper autem, etiamſi ſine balneo unctus eſt, neque totum corpus refrigerari ſuſtinet, caput tamen aqua frigida perfundere.* Capite vero ſequente *V.* idem etiam iis commendat, quos aſſiduæ lippitudines, gravedines, deſtillationes, tonſillæque male habent, dum dicit: *His autem non caput tantum quotidie perfundendum; ſed os quoque multa frigida aqua fovendum eſt.* Capite vero IX. ejusdem libri, in eandem ſententiam hisce ſcribit verbis: *Aqua vero frigida infuſa, præterquam capiti, etiam ſtomacho prodeſt.* Libro quoque *IV. C. II.* legimus, in capitis dolore, ſi calor illum excitarit, *expedit aqua frigida multa perfundere caput; ſpongiam concavam imponere, ſubinde aqua frigida expreſſam.* Et rurſus: *ſi in deſtillatione craſſa facta pituita eſt, vel in gravedine, nares magis pallent, balneo utendum eſt, multaque aqua prius calida, poſt egelida, fovendum os, caputque.* Quæ loca cum ſatis ſuperque oſtendant, Celſi tempore frigidæ maximum fuiſſe uſum, operæ pretium omnino erit, ut unde nam methodus hæc, quæ capiti per frigida medetur, præcipue ortum ſuum traxerit, paululum diſpiciamus.

§. II.

Si tempus in quod Celſi incidit vita conſideramus,

mus, non ſolum ex plurimorum eruditorum; ſed etiam accuratiſſimi celeberrimique rei literariæ ſcrutatoris D. D. I. A. FABRICII *in biblioth. Lat.* ſententia intelligimus, eum ſub Tiberio vixiſſe. Quod tempus, ut ipſe etiam annotavit Celſus, id ipſum fuit, quo contrariis remediis morbos ſanare medici conſuerunt. Cum enim Tiberius is ſit, qui Cæſarem Auguſtum proxime in regno exceperat, Auguſtum autem Antonius Muſa, qui ſecundum PLINIVM *Hiſt. nat. L. XXV. C. VIII. cum fratre ſuo a balineis frigida multa corpora adſtringi inſtituit, cum antea non fuerit mos niſi calida tantum lavari;* frigidis curarit, ut a SVETONIO *in vita Aug. C. LXXXI.* relatum legimus; facile, credo, perſpicere licebit, unde Celſi tempore tam multa beneficia, aquæ frigidæ fuerint adſcripta. Nam poſtquam curatio Muſæ in Imperatore ipſo tam feliciter ceſſerat, Regis ad exemplum omnes fere curationes per frigidam in uſum vocabant. Id vero HORATIVS maxime confirmat, dum in *Epiſt. XV. L. I.* ſic de ſe ipſo ſcribit:

nam mihi Bajas
Muſa ſupervacuas Antonius, et tamen illis
me facit inviſum, gelida cum perluor unda
per medium frigus:

deinde vero pergit atque oſtendit quam ægre ferant incolæ vici Bajani, ubi calida erant balnea, ſulphura fontium ſuorum contemni ab ægris:

Qui caput & ſtomachum ſupponere fontibus audent
Cluſinis, Gabiosque petunt, & frigida rura.

Imo tam prorſus abeſt ut inſequutis temporibus balnea

nea frigida fuerint omiſſa, ut etiam Neronis tempore adhuc in uſu fuerint, ut ex SENECAE epiſtolis videmus, duobus enim locis dicit, ſe ſtrenuum fuiſſe pſychrolutam, atque ipſis Calendis Januarii, in Euripum ſaltaſſe, inque virginem deſiliiſſe.

§. III.

Dixi jam, nullum me noviſſe ſcriptorem medicum, qui ante *Celſum* aquæ frigidæ uſum commendaverit; & ſi PLINIVM audimus, cujus ſic ſonant verba: *antea non erat mos niſi calida tantum lavari;* facile quis credere poſſet, nullum fuiſſe ſuperioribus temporibus aquæ frigidæ honorem. Sed tamen puto me inveniſſe, quibus probare poſſim, etiam antiquiſſimis temporibus, frigidam ad curandos morbos fuiſſe ſubinde adhibitam. Homerus certe commemorat nobis, ſocium quendam Ulyſſis, cui Leucus nomen erat, a quo denominatam eſſe petram Leucadem putant, cujus vires fuiſſe referunt, ut qui ſe hinc in mare præcipitarent, amore inſano liberarentur ut ex *Ptolemæo Hephæſtionis* apud PHOTIVM refertur. PAVSANIAS quoque refert aliam veterum perſuaſionem, de aqua fluvii Selemni in Achaja, quam & viris & feminis tradiderunt fuiſſe medicinam amoris, ita ut ejus obliti ſint, qui ea lavati fuiſſent. Teſtimonium quoque *Celſi* noſtri, *L. III. c. 9.* exhibitum, idem quod nunc probatum eo, non parum confirmat, curationem enim, qua contrariis medicamentis ægri ſanantur, non novam eſſe perſuaſum habet & ſic confirmat: *Siquidem apud antiquos quoque ante Herophilum & Eraſiſtratum, maximeque poſt Hippocratem, fuit Petron quidam, qui febricitantem hominem, ubi acceperat,*

multis

multis veſtimentis operiebat, ut ſimul calorem ingentem, ſitimque excitaret. Deinde ubi paulum remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat &c. Nec HIPPOCRATI frigidorum capiti adhibendorum uſum omnino fuiſſe incognitum, variis ex locis in ſcriptis illius obviis, veroſimiliter concludere poſſum. Nam ut alia taceam admodum notabilis eſt locus *de morbis III. ſ. 1.* ubi ad cerebri tumorem capitisque dolorem commendat caput radere, deinceps frigefactorium aliquod, velut eſt ſolani ſuccus & terra figularis, in veſicam aut folliculum immittere capitique imponere, donec tepeſcat, quo viſo auferre jubet & novum apponere.

§. *IV.*

Oſtendi hucusque, quantum veteres aquæ tribuerint frigidæ; calidam vero eos multo pluris æſtimaſſe, omnes, credo, facile mihi concedent. Præſertim, cum etiam is, qui fugitivo tantummodo oculo ea inſpexerit, quæ de diæta veterum annotata legimus, non poſſit non noſſe, ſic apud illos invaluiſſe uſum balneorum calidorum, ut ne dies quidem præterierit, quo non ad ea confluxerint. Imo erant, qui per totum diem in iisdem verſabantur; ſtudiis itidem operam dabant, aliaque negotia curabant. Amplus hic eſſet campus apertus, inquirendi in rationes, cur tanti veteres fecerint aquam calidam, & annon præter voluptatem & oblectationem ea potiſſimum ſpe ducti fuerint, fore ut calidum illud nativum & primigenium, quod priſtina ſchola crebro inculcat, calore externo foveatur; ſed miſſis his, cum mihi apud animum propoſitum ſit, de actu frigidorum

dorum uſu pluribus agere ; diſpiciam nunc quid optima cum ratione de uſu illorum capiti præſertim proficuo dici atque promitti poſſit.

§. *V.*

Ea eſt corporis noſtri natura, ut multis rebus facili negotio aſſuetum fieri poſſit. Hinc etiam vix credo fore, qui contrarium affirmet, me dicente, certum eſſe illud in hanc adduci poſſe conſuetudinem, ut æque frigoris ac caloris, non admodum exceſſivo gradu ſævientium, fiat patientiſſimum. Docent id præcipue diverſarum regionum cives, ſi ſub alio cœlo, quam quo nati ſint, vivere cogantur. Sic a PLVTARCHO *in vita Marii* memoratur, veteres Cimbros, qui cum Romanis bellum ſuſceperant, adeo prorſus vim frigoris ſuſtinere potuiſſe; ut nivem nudis corporibus incidentem pertulerint, perque glaciem & altam nivem ad ſummitates montium facillime evaſerint. Econtrario vero idem autor refert corpora Romanorum ita æſtu fuiſſe durata : ut eorum cum Cimbris poſt ſolſtitium æſtivum pugnantium, nullus, qui ſudaſſet aut anhelaſſet, ſit viſus : Germani vero ab inſueto calore atque ſole prope unice victi, ſudore diffluxerint, & anheli ſcuta faciebus objicere coacti fuerint. Quis vero eſt, qui ignoret, Africam ſic radiis ſolaribus eſſe expoſitam, ut Europæi terram hanc petentes, ne quidem calceati fervorem illius diu perferre poſſint, quam incolæ tamen nudis etiam calcant pedibus, immo, ſi quando requieſcere ab itinere volunt, eidem natibus ſuis jucunde & abſque moleſtia inſident. Comprobant tandem

& variorum opificum quotidiana exempla ſententiam meam, quos longo hic ordine recenſere, quum lectori facile per ſe ſuccurſuri videantur, minime opus exiſtimavi.

§. *VI.*

Porro obſervamus quotidie partes noſtri corporis aliquas præ ceteris ferendo frigori ipſa adſuetudine idoneas reddi. Certe facies noſtra, non craſſioribus integumentis, quam ulla alia pars, ſed forte multo ſubtilioribus obducta, quoniam ſemper nuda manet, frigoris, modo non exceſſivi, moleſtias vix ſentit eodem tempore, quo reliquum corpus ſtudioſe tectum & veſtitum, totum contremiſcit. Tantumque abeſt, ut fæminæ, quantumvis delicatulæ & teneræ, hiemis aut æſtatis noxas magnopere reformident, ut potius eas collo nudo, mammisque vix quidem aut leviter ſaltem tectis, borea & euro flantibus, incedere videamus: quum viris, utpote non adſuetis, haud eadem ſit frigoris his partibus allabentis tolerandi facilitas.

§. *VII.*

Hanc autem diſpoſitionem partium noſtrarum crebro exercitio ad habitum deduci poſſe, omnino perſuaſum habeo. Si vero negare non poſſumus, eſſe quasdam, quæ frigus atque calorem impune ferre poſſunt; certe multo minus id negare poterimus de toto capite noſtro, quippe cujus parti anteriori, ut jam dixi, liberum cum aëre frigidiori, & calidiori, quotidie eſt commercium, ejusque facilis tolerantia.

§. *VIII.* Non

§. VIII.

Non ergo abs re erit, ſi, quid corpori univerſo, tam a frigore quam calore externe illud ambiente, timendum aut ſperandum ſit, accuratius paulo conſideremus. Id quod nobis viam pandet ad ea, quæ de capite ſeorſim ſtatui poterunt, anſamque præbebit ad judicium ferendum utrum illud a frigore, an a calore, majora commoda exſpectare debeat.

§. IX.

Caloris effectum primarium, eſſe expanſionem humorum, compertum habemus. Ab hac autem, vaſa magis expanſa ſyſtalticam virtutem fortius exercent: ſicque circulationem valde augent: ſeorſim vero humores propelluntur ad minima & in ſuperficie poſita, vaſa, ſicque transſpirationem inſenſibilem corporis noſtri augent: quæ, ſi præſertim calor ſit humidus, eo usque increſcit, ut non modo copioſæ & vehementes inde veniant ſudationes; ſed etiam hæ ipſæ virium omnimodam proſtrationem, imo interdum etiam animi producant deliquia. Norunt hoc agricolæ, meſſores, fabri lignarii aliique magno cum motu corporis, & ad æſtum liberumque aërem laborantes opifices: hincque parum veſtiti operas ſuas ſubeunt. Quod ſi enim veſtibus operti illas tractarent, in liberum aërem evolatura humiditas, ab eis impedita atque irretita, fomenti humidi in modum poros relaxaret & proliceret ſudores, ut mox, viribus deficientibus, ad laborem continuandum eſſent parum idonei. Comprobat virium ab æſtu proſtrationem, etiam a SANCTORIO obſervata gravitas cor-

poris

poris noſtri, tempore æſtatis ad tres circiter libras imminuta. Animi autem deliquia æſtum humidum nimiumque comitari, exempla hominum in balneis diutius morantium commonſtrant. Et licet hoc non æque eveniat illis, qui ſine motu ſiccum æſtum perferre coguntur; tamen eorum humores calefieri, incendi atque exſiccari, labiorum rupturæ, partiumque ſoli magis expoſitarum puſtulæ oſtendunt. Facile ex his jam recenſitis concludere poterimus, effectus caloris nimium ſævientis multo eſſe atrociores, hinc etiam nemo mirabitur, generari inde ea quæ BOERHAVIUS *in inſtitut. §. 446.* obſervat, obſtructionem nempe, exſiccationem, inflammationem, coctionem impeditam, putrefactionem, alvum adſtrictam, ſitim, ſtranguriam, urinam rubram, humores flavos, morbos acutos, calidos, ſiccos, imprimisque generis nervoſi, lymphaticique, & actionum eorum ſummam læſionem.

§. X.

Frigoris vero naturam rimanti, ſiſtit ſe primo effectus humores denſandi, poros cutaneos conſtringendi, & a ſuperficie detinendi, indeque veniens caloris interioris, motu præſertim & agitatione corporis excitati, optima conſervatio, ſanguinisque ſpirituum & humorum minus copioſa exſpiratio, ut & appetitus auctus. Dum enim pori conſtringuntur, major inde fit appulſus ſanguinis atque humorum ad cutim tendentium, impediti vero per fibrarum a frigore denſatarum reſiſtentiam aliquatenus morantur, ſicque particulas nutritias ad loca apta melius deponunt

nunt & ita augmento corporis inſerviunt. Probat hoc Baco Verulamius *in hiſt. vitæ & mortis*, qui dicit in conſervatoriis nivium obſervatum fuiſſe, quod aliquando malum, aut caſtanea, aut nux, aut ſimile quippiam, inciderit, quæ poſt plures menſes liquefacta nive, aut etiam intra nivem ipſam, inventa ſunt recentia & pulchra, ac ſi pridie eſſent decerpta. Et alio in loco affirmat, regionibus frigidioribus & hyperboreis, diutius homines vivere plerumque, quam calidioribus. Robur Germanorum noſtrorum veterum frigoris aſſuetudini adſcribi omnes norunt. Longe alia vero præſtat frigus in magno exceſſu, omnino quieſcente corpore aut non ſatis movendo, toleratum. Vt enim alia taceam mala, quæ fere frigori et æſtui nimiis ſunt communia, ſphacelum, gangrænam, imo mortem ſubitaneam inde ortum ſuum ducere triſtis nos docet experientia. Frigus humidum eosdem habet effectus in conſtipandis poris, cum frigore non nimium fero, ſed efficaciores, et profundius penetrantes.

§. *XI.*

Sed conſideratis hisce, progrediemur nunc ad caput, atque utrum frigori an calori ejus reſpectu aſſuefieri melius ſit, videbimus. Primo de calore agemus, eumque citius capiti nocere quam prodeſſe probatum ibimus. Caloris, ut jam indicavi, proprium eſt humores expandere: cumque cerebrum parte ſua corticali totum ſit vaſculoſum, et minimæ ac ſubtiliſſimæ arteriarum diviſiones ac diſtributiones ibi fiant: hæ vero arteriæ omnes tenuiſſimas tunicas ha-

 beant,

beant, quibus valde expanſis ſyſtalticæ vires facile minuuntur, nimium autem tenſis omnino deprimuntur: non magno ſane labore intelligitur nos tali ſtatu primo languidiores ad actiones animales reddi, mox ſomnolentiam vix vincibilem ſentire, aliquando penitus obdormire, proque circumſtantiarum diverſo concurſu lethargicos, apoplecticos aliosque affectus incurrere. Idque adeo inter omnes notum eſt, ut ullo teſte medico in re tam manifeſta minime opus eſſe videatur.

§. XII.

Auget modo dictam difficultatem venarum in ſinus durae matris inſertio ſingularis, quum non ſecundo, ſed adverſo flumine, devehendum ſuum ſanguinem immittant, adeoque per ſe difficiliorem ingreſſum inveniant: cui ſi tardior ſubſequentis et antecedentem propreſſuri humoris ſucceſſus accedat; hæc tardioris progreſſus noxa ad ipſum cerebrum redundare debet reſpectu illius uenoſi ſanguinis, qui a cerebro per tenuem ad craſſam meningem remittitur. Sed nec parum etiam ſanguinis ad ipſam cranii interiorem & cavernoſam ſubſtantiam a dura matre dimittitur, nec ſolum veroſimile, verum etiam certum eſt, quod ad pericranium per plures vias arteriæ duræ matris abeant, indeque venæ ad eandem & ſinus eius refluum ſanguinem vehant. Sunt illæ quidem arteriæ, per foramen cranii ſextum ingreſſæ, tunica ſua craſſiori præditæ, adeoque ſyſtolen vividam exercent: verum conditio viarum, per quas intrant et trajiciunt cranium, utpote cedere neſcientium,

ſcientium, efficit ut valde ipſis moleſta accidat quæcunque ſive major dilatatio ab intrinſeco expanſorio humorum motu, ſive exterius localiter afficiente calore expanſivo. Porro etiam venarum per ſimiles vias trajicientium, ab expanſione autem humorum nimis repletarum ſuperoneratio, indeque ortus decubitus ſeu ſtagnatio, dolores capitis aliosque moleſtos & difficiles affectus parit, quibus obſervamus illos potiſſimum affligi, qui ſua capita maxime calida ſervare aut ſtudent, aut conſuetudine ſic ferente ſolent. Nam ſi accidit, ut ſanguis per arterias diſtentas profundius ſeſe pericranio ipſique cranio inſinuaverit: illæ autem vegeta ſyſtole, ipſa ſuperoneratione, orbatæ ſunt: venæ vero etiam valde ſuffarctæ per anguſta & cedere neſcia foramina ſanguinem minus promte transmittunt; non poteſt non incommodi moleſtiarumque plurimum inde exoriri.

§. XIII.

Adſertionem meam in genere confirmat ſexus ſequior, qui pluribus moleſtis cephalalgiæ ſpeciebus longe gravius divexatur, quam virilis ſolet: cujus rei cauſam procatarcticam vix aliam invenio, quam quod ſua capita, ſpiſſo capillorum tegmine naturaliter cooperta, rarius frigori denſanda præbent: plerumque autem, præſertim ſub deſide et ſedentaria, quam fortunatiores vivunt, vita in conclavibus calidis, dum exhalantes humiditates ſub capillis et mitris detinentur, calore humido, decubitus fovente et invitante, ſubjecta et detenta gerunt. Longum eſſet ex obſervationibus hic referre, quæ de diris et multiplici-

tiplicibus hyſtericarum moleſtiis conſignata ſunt: illud ſaltem, quod a fide dignis ſcriptoribus traditum eſt, ad rem noſtram inprimis facit, quod iſtiusmodi doloribus, quin prorſus illi ſpeciei, ubi frigoris moleſtiſſimum in capite ſenſum percipiunt, externe adhibita calida adeo non proſint, ut potius malum ſubinde valde exaſperent & intolerabile reddant.

§. *XIIII.*

Sed & virilis ſexus cum muliebri multos capitis affectus communes habet, qui partim ſub catarrhali tranſitorio ſchemate incedunt, partim decubitus dolorificos & diuturnos, & moleſtas pituitæ excretiones modo ad oculos & aures ſæpe ad colli & faucium glandulas, cum earum inflatione & obduratione, efficiunt, quibus longe plus patent, qui caput ſuum calide fovere ſolent, quam qui frigori perferendo ſeſe ipſa adſuetudine præpararunt, ſicque effecerunt ut non ſtatim a quovis ineuitabili aeris frigidi allapſu alterentur.

§. *XV.*

Frigus non exceſſivum ſi in contrarium, ejusque intueor effectus, maximos inde ut toti corpori, ſic præcipue capiti, promitti poſſe fructus, omnino affirmare audeo. Nam quum humores potius cogat quam expandat, vaſis id maxime præſtat beneficium, ut ſyſtalticus eorum vigor perſiſtat eaque incommoda, quæ a calore oriri indicavimus, præcaveantur. Toto id die obſervamus omnes, aëre temperate frigido corpora eſſe agiliora: animos autem ala-

alacriores, ut meditationibus & ſtudiis optime tunc incumbamus. Nec enim eſt quod quis putet frigus nocere poſſe capiti. Cuticulam enim ejus nullam a frigore ſentire noxam, nec cutim ab eo male affici, quotidiana nos docet experientia vel in delicatiſſimis, qui faciem ſuam ambienti nos aëri toto die praebent. Super haec cranium quoque tam firmum eſt cerebri noſtri munimentum, ut quo pacto per illud penetrare poſſit frigus, vix ſit quod quis ſibi concipere poſſit. Jam vero ſi partibus internis, cerebro puto & nervis, a frigore nihil metuendum eſt, nec externæ partes, modo quis non molliſſime educatus & conſuetudine depravatus ſit, nihil a frigore lædi poſſunt: elucet ſane non abſurde a CELSO aquam frigidam, tamquam capitis optimam medicinam, fuiſſe propoſitam.

§. *XVI.*

Nec deſtituimur exemplis illorum, quibus magno ſuo bono ceſſit, quod caput frigori perferendo ſenſim adſuefecerunt, & eius conſervandæ conſuetudinis gratia quotidie large humectarunt. Nobiliſſimum juvenem inter commilitones conjunctiſſimos hic colui, qui quum primum huc venerat tantum non ſemper capitis moleſtis doloribus vexabatur, quantumuis illud, ut ab infantia & pueritia edoctus erat, ſollicite tegere ſolebat, adeo ut noctu dormienti una mitra non ſufficeret, quin ſæpe duas tresve adhiberet. Huic nihil æque profuit, quam quod pravam conſuetudinem ſenſim & per gradus emendavit, eoque rem deduxit, ut prorſus nudo capite deinceps domi incederet, ſicque priſtinarum moleſtiarum immunis reddebatur.

§. XVII.

A fide dignis accepimus de magno quodam & potentiſſimo Principe, quod non ſolum tota vita ſua capillamentum non admiſerit, verum etiam ubi totos dies ad calidiſſimum ſolem verſatus caput ſibi dolere percipit, illico afferendum vas aqua frigida plenum jubeat, cui caput totum immergit. Atque hoc pacto facile vincit moleſtum dolorem glorioſisſimis avo ac parenti ſuo ſæpe adeo infenſum, ut medicis ipſorum non parum curarum & laborum faceſſiverit. De Franc. Mercvrio ab Helmont relatum legimus, quod conſuetudine id aſſequutus fuerit, ut non ſolum caput nudum, idque capillis parce tectum, jucunde tulerit, nec umquam facile pileo texerit, niſi id ob decori rationes, quoties in publico verſabatur, facere cogeretur: verum etiam jam valde ſenex & calvaſter, quoties ſe a lecto levarat, ad fontem acceſſerit, & aquæ ex canali large profluenti caput ſubjecerit. Neque hoc æſtate tantum, ſed rigidiſſima etiam hyeme fecit. Fructum hujus inſtituti ſui hunc tulit, quod a ſubitis tempeſtatum mutationibus aliis frequentes affectus, gravedinem, coryzam, tuſſim, minime infenſos habuit. Accepimus etiam de duobus theologis Norimbergenſibus, ſatis firma valetudine ad ſenium deductis, quod alter caput profluenti canali aquæ frigidæ ſæpe ſubjecerit, alter frigida faciem lavans partes poſt aurem ſitas ſtudioſe humectaverit: uterque immunitatem a catarrhalibus moleſtiis hinc conſequutus ſit.

§. XVIII. Vix

§. *XVIII.*

Vix dubito fore, ut benevolo lectori aliqua ejusmodi exempla ſint occurſura, quare a colligendis aut referendis pluribus libenter me abſtineo, et me accingo potius aliquibus objectionibus, quas prævidere licet, diluendis et occupandis. Et erunt forte, quibus mirum videbitur, quod frigori præ calore in capitis valetudine tuenda prærogativam tribuerim, quum videatur naturæ convenientiſſimum, ſi corpus omne, aut caput ſaltem, ita duratum ſit ut caloris ac frigoris æque ſit patiens. Talia oportet fuiſſe Græcorum antiquorum capita, apud quos liberorum hominum prærogativa fuit, ut capite nudo incederent: et Ægyptiorum, de quibus notum eſt quam duras calvarias ſibi acquiſiverint nudo capite incedentes; ut Perſarum, quorum capita tiaris continuo tecta erant, calvariæ longe magis fragiles deprehenderentur: id quod ex Herodoto et Diod. Sicvlo eſt notiſſimum. Jam ſi cogitemus quantis, præ noſtra patria, caloribus Græcia æſtuet, quantoque majoribus Ægyptus exuratur interdiu; quantumque rurſus præ noſtra patria in illis regionibus noctes æſtate longiores & frigidiores ſint: facile intelligitur quoties uſu venire apud illos debuerit, ut iidem homines caput interdiu valde percalefactum, veſperi autem noctuque refrigeratum habuerint. Et cui noſtrum non admirandi videntur Græci, qui Olympica certamina, canicularibus diebus peragenda, totis diebus ſub dio ſpectabant & caput nullo tegmine a ſolis ardore defendebant.

§. XIX.

Enimvero jam ſupra monui tale nobis corpus a conditore noſtro datum eſſe, quod a teneris adſueſcendo caloris & frigoris patientiſſimum reddi poſſit: jamque profiteor eſſe pro valetudine utrumque tentare. At vero quoniam noſtri ſæculi mores hanc curam fere excludunt, & plurimi perſuaſum habent capiti nulla re melius conſuli, quam ſi inde a tenerrimis unguiculis probe tegatur; quo fit ut nec ſolis ardori nec frigori adſueſcat: diſſuadendum hunc errorem, & contra nitendum, ut ne frigoris prætextu mollities capiti contrahatur & confirmetur, exiſtimavi. Eo autem magis eximendum hunc metum eſſe puto, quo magis manifeſtum eſt fieri vix poſſe ut homines ab infantia capiti probe tegendo ſollicite addicti, ubi matrum ſolertem curam exceſſerunt, in vita quotidiana effugere poſſint occaſiones, quibus ſe debeant frigori exponere, & capite nudo incedere.

§. XX.

Sunt quidem qui in capillamentis, noſtro ævo tam frequentibus, refugium quærunt: ſed præter id, quod ſervituti perpetuæ, abſque ſontica ratione, addicere nos noſtroſque merito ſuperſedemus: incidere ſane tempora poſſunt ut nec illo uti liceat praeſidio. Novimus quanta ſeveritate apud clericos ſibi ſubjectos Romanus pontifex capillamenta ſupprimat: & vidimus noſtra ætate magnum Regem, cui in militibus ſuis illa omnino diſplicent; quo ipſo plures etiam militiæ non addictos in illo regno capillamenta

menta depoſuiſſe certum eſt: quod non omnibus in jam adulta ætate æque facile ſucceſſisſe cogitando facile adſequimur. Et ſi omnino capillamentis capiti calorem conſervare ſtatuimus: peccari tamen hic quoque, præſertim calida tempeſtate, videmus, qua plures, abjecto adſcititio capillo, mitris caput ſatis ſæpe leviter tegunt, & cervicem nudam, ſæpe quoque aures, aëri libero exponunt, quod non omnes impune ferre quotidianis exemplis eſt ſatis confirmatum.

§. *XXI.*

Perplacet igitur conſilium acutiſſimi philoſophi IOANNIS LOCKII in utiliſſimo tractatu *de puerorum educatione*, ex quo ad noſtram rem in primis facientia hæc adponam: *inter alia etiam hoc probe obſervandum commendo, ut puerulo, poſtquam annum aut biennium abſolvit, jamque caput ſatis capillitio tectum eſt, permittatur absque mitra per totum diem diſcurrere: omninoque conſultum etiam eſſe, ut noctu ſine mitra cubet: quoniam certum eſt cephalalgias, catarrhales affectus, tuſſim & alios complures morbos, nulla re certius induci & foveri, quam illo, calorem capiti conciliandi atque conſervandi, ſtudio.*

§. *XXII.*

Inſtabunt forte aliqui nondum elucere prærogativam frigoris præ calore, ſi quis alterutri ferendo ſit adſuetus: ſed lædere id tantum quod huic adſueti ad inſuetum deducamur. Lædi frigoribus ferendis idoneum a calore: caloribus adſuetum a frigore: utrisque ſæpius expoſitum ad utrumque bene ſeſe habere, ſaltem non magno malo inde mulctari. At

vero ſi cogitaverimus, quod modo profeſſi ſumus, nos potiſſimum loqui de calore illo, quem capiti per omnis generis velamenta, mitras, vittasque conciliamus, & continuo fovere ſtudemus; & ex ſuperioribus repetamus, quod ejusmodi calor incluſus, humiditates ex poris prolectas detinendo, fomenti inſtar humidi, poros valde relaxet, transſpirationemque ultra gradum naturalem, usque ad ſudoris proventum, intendat & augeat: facile adſequemur laudari non poſſe excretionem iſtiusmodi, artificio non natura inſtitutam & ad habitum deductam: unde fit ut continuus humorum decubitus ibidem foveatur, & non ſolum circulo humorum æquabili aliquid decedat, verum etiam humoribus continuo multum detrahatur, id vero, quod in parte reſtat, craſſius deteriusque reddatur. Plane autem exiſtimo ſudorem in nobis naturaliter & ſaniſſime conſtitutis rariſſime evenire: nec a naturæ inſtituto illum primario intendi: illos autem ſaniſſime vivere, quorum corpora a prima ætate ſic comparantur, ut quam minime exſudent.

§. *XIII.*

Iſta etiam continua & habitualis conſuetudo multum exſudandi, ſaltem ultra naturalem gradum copioſius exhalandi, quam primum ex neceſſitate aut caſu aliquo admiſſo frigore turbatur, & a diutius fortiusque accedente, præſertim humido, ſufflaminatur, primo omnium emicant illa ſigna læſæ & afflictæ iſtiusmodi hominum valetudinis, quæ exhalaturarum, ſed in poris detentarum humiditatum co-

piam,

piam, tendendo & gravativum dolorem excitando, acrimoniam autem pravamque qualitatem, lancinando & vellicando produnt. Id vero in iis, qui ſe frigoribus ſæpe expoſuerunt, nec calores iſtiusmodi capitibus ſuis conciliare ſtudent, haud æque evenit, ſi forte aliquando caput calori exponere contingat. Nam ut oppido rari ſunt illi caſus, quibus neceſſitas nos cogat caput velare, & ad ſudorem usque contegere: ſi tamen emergant, minime videtur talis in capite copioſius, quam reliquo corpore, ſudore diffluxurus, adeoque noxam, quæcunque evenire hinc potuerit, in ſolo capite luiturus eſſe.

§. *XXIV.*

Vix mihi verendum videtur ut aliquis, qui a me hactenus dicta attenderit, non intellexerit, quantum in hoc negotio conſuetudini tribuam. Conſueſcimus autem ſæpe tentando, atque iterum iterumque exercendo: & poſtquam leviſſimi conatus bene ſucceſſerunt, ſenſim ad majora progrediendo. A teneris autem, ut proverbio dicimus, adſueſcere multum eſt. Sed periculo non vacare ſubitas mutationes & ad contraria tranſitus, fere ſupervacuum fuerit admonere. Viſum tamen fuit non omittere illam dubitationem, quum hoc ſanitatis conſervandæ præceptum, de quo hactenus diſceptavimus, a Celso potiſſimum, & a Romanis exercitum fuerit. Quemadmodum vero Græci liberi capite nudo incedebant, ſic Romani pileati, quotquot ingenui erant, prodibant: adeoque capita non perinde, ut Græcorum erant, durata habebant. Quumque ſupra innuerimus ante

ante Celſi tempora cœptum fuiſſe apud Romanos contrariis medicinis maxime delectari; idque in morbis urgentibus, curativa intentione: ubi vix intelligitur tantæ moræ, qua ad conſuetudinem inducendam opus eſt, locum relinqui potuiſſe: non immerito quæritur an Celſi conſilium, ex mente ipſius, trahi ad curationem illis caſibus & temporibus, ubi ſubito auxilio opus eſt, poſſit & debeat? &, ſi ita omnino ipſe ſtatuit, an ſatis tutum ſit illum ſequi?

§. *XV.*

Et quidem CELSUS illo loco, quo præcipue aquæ frigidæ uſum capiti commendat, loquitur aperte de malo leviori, quod ſine febre eſt, nihilque adeo acutum ſecum fert: id quod clarius perſpiciemus, ubi contulerimus *Lib. IV. cap. 2.* Verum tamen ipſo hoc ultimo loco declarat, *id malum, quod acutum eſt, & id, quod ſupra conſuetudinem intenditur, idque, quod ex ſubita cauſa, etſi non peſtiferum, tamen vehemens eſt - ſi calor adſit* requirere, nihil proficientibus aliis, ut aqua frigida multa perfundatur caput, ſpongia concava imponatur, ſubinde aqua frigida expreſſa, refrigerantia cataplaſmata adhibeantur. Si apud eundem exempla requiramus, ad phrenitidem quidem *Lib. III. c. 18.* refrigerantia, ut ſuccos herbarum, commendat, ſine dubio frigide adhibendos, etſi id non diſerte adjecit: ſed in lethargi curatione, quam *Lib. III. c. 20.* proponit, ita ſcribit: *Excitat autem validiſſime repente aqua frigida ſuperinfuſa, itaque -- corpus tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum eſt.* HIPPOCRATES noſter, aut quisquis autor eſt libri

Epidem.

Epidem. V. p. 782. ed. Lind. adhuc magis profuſus fuit in aquæ quantitate, quippe qui in caſu deſperato, mulieri iam mortuæ viſæ, ob uteri ſtrangulatum, vomitum cruentum aliaque terribilia ſymptomata, ſuperfuſas aquæ frigidæ amphoras circiter triginta luculenter profuiſſe commemorat: quem locum illis ex Hippocrate ſuperius §. III. adductis addidiſſemus, ſi capitis cauſſa adhibitam eſſe aquam eluceret. Poſt Celſum etiam ARETAEVS *de curat. acut. I cap. 1.* ubi phreniticorum curationem docet, caput refrigerantibus et actu frigidis irrigare jubet, usque adeo ut æſtivo tempore eadem multo magis refrigerata requirat.

§. *XXVI.*

Caret igitur dubio Celſum noſtrum, & alios veteres, frigida ad curationem ſubinde adhibuiſſe, in caſibus ancipiti periculo ſtipatis, acutiſſimis, ubi non poterat certo ſciri quam ſit ægrotus frigidis ferendis aptus & adſuetus, multo minus per gradus adſueſcendi tempus erat. Quare nunc diſpiciendum nobis erit, an ſatis tutum ſit illud exemplum ſequi. Equidem poſſem, ſi tempus permitteret, non paucis teſtimoniis comprobare, quod noſtro ævo propioribus medicis haud inſolens fuerit easdem curandi vias calcare: & aliquos non ignobiles viros, quum forte de veterum praxi non cogitarent, exemplis caſu oblatis ad ſimiles cogitationes ductos eſſe. Sic AMBROSIVS PARAEVS, ubi hiſtoriam retulerat de phrenitico, qui ſe ex alto præcipitem in præterfluentem amnem dederat & convaluerat; ſuadet caſum

in conſilium artemque vertere, & ægrotos huiusmodi in aquam frigidam inopinato deuoluere, ibique aliquantiſper detinere. Quin aliqui poſitiue frigida & refrigerantia impenſe laudant, optatique ſucceſſus exempla adducunt. Tale legitur apud BORELLVM *Obſerv. Cent. IV. 94.* quod ruſticus phreneticum curaverit cucurbitæ taleolis, quas frigidas capiti toti imponebat & ſubinde renovabat: & apud WALTHERVM *in ſylva medica* FABR. BARTOLETVS ita ſcribit: *Obſervo in fervidiſſima phrenitide licere uti cucurbitarum carne tuſa & nive refrigerata capiti abraſo appoſita: qua præter ſpem phreniticus fuit reſtitutus:* Idemque auctor citat CASP. CALDER. DE HEREDIA, qui itidem in ultima deſperatione cucurbitam ſuper ipſas ſuturas jubet imponere.

§. *XXVII.*

Enimvero plerique noſtri ævi medici hoc genus curationis vel negligunt, vel aperte reprobant, & topica, quæcunque adhibentur, ſi non calida, tepida tamen, adhibere jubent, veriti ne ex phrenitide in lethargum ægri conjiciantur. Et fuerunt forte viſa ejusmodi exempla, quibus territi medici ab hoc ancipiti remedio abſtinendum ſibi exiſtimaverunt: etſi non ſatis clarum tali ſtatu eſſe ſolet, utrum ægrotus vi morbi victus, an remedio læſus fuerit. Recte & notanter CELSVS, ubi de ipſo morbo toties memorato ſcribit, in hunc modum fatur: *Multa in praecipiti periculo recte fiunt, alias omittenda.* Mihi in hac re modeſtia obſtat, quo minus judicium ferre audeam, inque eo exercitatioribus libenter auſculto.

§. *XXVIII.*

§. XXVIII.

Poteram hic filum abrumpere, niſi unicum memoriæ incideret, quod tantum non omnes medici & chirurgi inculcant, capitis vulneribus frigus omne eſſe inimiciſſimum, præcipue autem illis, quæ ad interiora penetrant. De hoc itaque caſu nihil a me ante dictorum accipi aut intelligi me velle, paucis monuiſſe ſufficiat. Quod ſupereſt, rogo benevolum lectorem, velit ſe primis conatibus meis æquum præbere, & quae ad propoſitam quæſtionem diſſerui, in optimam partem interpretari.

S. D. G.

NOBILISSIMO DOM. CANDIDATO

S. P. D.

IO. HENRICVS SCHVLZE D MED. P.P. ET H. T. DECANVS.

COnſtitueram equidem diſſertationi TVAE, ſtudioſe et eleganter elaboratæ, cum primum eam perlegiſſem, adnotare aliqua, quibus illud nobile, quod tractat, argumentum illuſtrari vel amplificari poſſet. Enimvero, quod optime noſti, me aliquot dierum iter, et vix reduci ex peculiari Illuſtrium Dominorum Nutritorum noſtrorum gratia oblatum cadaver femininum, in theatro noſtro anatomico diſſecandum, ita a propoſito meo detinuerunt, ut nec TVO deſiderio nec meæ voluntati ſatis liceret facere. Quare omiſſis illis nihil ad TE nunc ſcribo, quam quod ad piam gratulationem de felici academicorum ſtudiorum, apud nos per quatuor annos cum laude tractatorum, fine pertinet. Faxit illud ſummum NVMEN, quo dirigente adhuc proſpere omnia geſſiſti, ut TIBI honores, quos meritiſſimus conſequeris, & itinera, quæ propediem ingreſſurus es, & quicquid in artis ſalutaris exercitio ad ægrotorum ſalutem molieris, omnia feliciter & auſpicato cedant. Ego quidem numquam deſinam virtutes & doctrinam TVAM, aſſiduo ſtudio comparatam, admirari, fauſtoque rerum TVARVM ſucceſſui applaudere. Vale. Altorfii Norimbergenſium a. d. XXIII. *Auguſti* CIↃ IↃCCXXVIII.